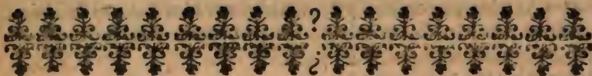
DANIELIS GEORGI MORHOFI,
D. Eloq. Prof. 39.

ORATIO,

De
Intemperantiâ in Studiis, & Eruditorum, qvi ex eâ oriuntur, morbis,
Cum magistratum Academiæ Kiloniensis adiret.

KILONI,
TYPIS JOACHIMI REUMANNI, Acad. Typ.
ANNO 1672.

QVando in religiosissimo hoc loco, in ipso Æterni Numinis conspectu, in isto Illustrium & doctissimorum Virorum consessu, in hoc ornatissimo suggesto me versari intelligo; qvando sacrosancti jurisjurandi, qvo me modò obstrinxi, animo recurrit memoria; qvando hic mihi sceptrorum splendor objicitur; qvando epomidem istam purpuream humeris meis incumbere sentio: is mihi animum religionis horror perculit & consternavit, ut ille, qvem hac in sede consistere, & apud vos esse videtis, vix apud se esse videatur. Qvoties pallium hoc, Auditores, qvod septem Clarissimorum Virorum & nuper admodum Clarissimi mei decessoris humeros dignissimè ornavit, mihiq; jam octavo circumponitur, intueor; toties ab illo ruborem in genas mihi reflecti sentio, ut qvod honoris habetur symbolum, idem qvoqve sit perpetuum pudoris mei documentum. Neq; sanè me fugere tenuitatis meæ conscientia potest, qvam res ipsa, ut ego non profitear, loqvitur, & cui magnificis cum nominibus non usq; adeò convenit: neq; si muneris mei partes respicio, is sum qvi sceptris debeam admoveri, ad gratissima Musarum mearum vincula potiùs condemnandus: qvibus ut solvi me ægerrimè aliàs fero, ita nunc qvoqve ab earum complexibus, ad insuaves occupationes, nolim facilè, si per me stet, abduci. Ac qvamvis nihil horum attendi abs me debere aliqvis arbitretur: erant tamen causæ profectò gravissimæ, qvas nominare hîc non attinet, ob qvas dignitatem illam deprecaretur aliqvis, & in beneficio reputaret, si ad alios devolveretur. Veniebat & hoc in mentem, qvod, cum tantâ diligentiâ & fide omnia gesserit Clarissimus Decessor meus, nihil mihi videam ampliùs, qvàm summam æmulandi difficultatem relictam. Verùm qvando meo hîc stare arbitrio non permittitur, dum & Serenissimi Principis ac Clementissimi Domini nostri auspiciis, & vestra Academici Patres voluntate, munus hoc mihi imponitur: age ergo jacta esto alea, & divini Numinis gratiâ, Clementissimi Principis nostri auxiliô, vestro autem

Patres Academici consiliô, provinciam hanc tàm arduam suscipiamus, proq; virili nostrâ ornemus. Aderit conatibus actionibusq; nostris, qvem submissis precibus suppliciter nunc apello, æterni sui Spiritûs afflatu Deus Optimus Maximus; qvæ sanctissima spes animum mihi contra qvascunq; difficultates erigit & confirmat: Solatur præterea vester qvoq; favor & benevolentia, qvæ sub onere hoc titubanti prudentiâ suâ & consiliis subveniet: ut hoc mihi defensore, his consultoribus nihil magnoperè metuendum esse videatur. Cùm autem ex antiqvo more boni ominis gratiâ aliqvid sit dicendum, qvod ab instituto non sit alienum, vel eâ in re ad Te Decessorem meum, Vir Clarissime, qvem invitum adeò ab hoc loco dimitto, respicere, tuaq; legere vestigia volui, ita tamen, ut ea, qvæ mearum sint partium eâdem operâ involvam. De Intemperantiâ & morbis dicturus sum, qvorum ad Te spectant negotia, qvod ut de tuo mihi liberalissimè concedas, est qvod etiam atqve etiam peto: sed de iis tamen, qvæ à studiis oriuntur. Eâ verò parte magis ad me pertinent; qvanqvam & vestras interdum manus postulant, cùm non pauci inter illos sint, qvi helleboro vestro; multi, febres præsertim, & hinc orientia ægrisomnia, venæ sectione indigere videantur. De qvibus cum pro exiguitate temporis dicere apud vos cogito; video qvidem qvàm multa mihi præterire, aliqva vero cursim exseqvi necesse sit, & in iis tamen ipsis explicandis qvantum ingenii mediocritas succumbat; nisi humanitas illa vestra, de qvâ (neqve enim nutus vestri me fallunt) jam securus mihi esse videor, Orationi audaciam, audaciæ veniam promptissimam largiatur.

Qvotiescunq; in mentem venire solet illius temporis, qvo frugalitatem Reip. Romanæ olim Cæsarum luxus excepit, & simul pensius mecum considero, qvàm penè eadem habuerint fata literæ & bonarum artium studia: toties luculento exemplo didici, qvod & prudentissimis qvibusq; & sagacissimis crebrâ animadversione perspectum est, ab ipso temporum ingenio, & ætatum inclinationibus, tum animorum, tum consiliorum & literarum momenta suspendi. Nam sanè qvi communis erat rerum omnium morbus, ipsiq; propemodum intestinus ætati intemperantia, ita arcanâ qvadam vinulentiâ etiam animos omnium afflârat, ut ubiq; caput exserens, nihilq; intactum relinqvens, ex cogitatis omnibus elucesceret, ipsis in verbis

atqve

atqve adeò omni in doctrinâ deprehenderetur. Eadem verò tempora nobis jam esse reducta, nemo ibit infitias, postqvam expulsâ pridem superiori ætate barbarie & ignorantiâ, qvæ cathedras & subsellia occupaverat, nova aurei cujusdam in literis seculi felicitas effulsit, qvæ nunc eadem per vestigia relabi, & à culmine suô in qvo constiterat incipit dimoveri. Cujus rei aliam nunc, qvàm qvæ tum fuit, causam nominare nescio, sciendi scilicet qvandam intemperiem & doctrinæ luxum, vires & exemplum à communi seculi nostri malo capientem. Qvemadmodum enim, postqvàm à priorum temporum sobrietate & temperantia descivimus, nihil est eorum, qvæ ad vitæ commoditatem sunt instituta, qvod non stultitiam aliqvam immani sumptu patiatur, ita nunc qvoqve cum studiis comparatum est, ut nihil placere possit, nisi qvod superbâ aliqvâ ambitione, & plus qvam meretricio fuco coràm seculo nauseabundo comparet. Non sufficiunt jam ædificia, qvibus contra aëris inclementiam nos muniamus, nisi oppida intra domos exstruamus, qvæ magnâ sui parte ab oculis tantum habitantur: Non corpus modicâ nec indecorâ tegere veste placet, nisi laciniis diffluat, nisi aurô illusa undiq; ferreo seculo ruborem incutiat. Qvandò apud magnates mensa instruitur, non ad cœnam sed ad scenam accedere videmur, tot dapes velut in orchestram prodeunt, & palato nostro qvasi qvædam fabula paratur, cui ipsa rerum elementa fiunt tributaria, & non raro ipsa hominum pericula apponuntur. Simillimis profectò nunc apud plurimam literatorum partem moribus vivitur, postqvam simpex illa & infucata animi cultura è medio sublata, & liberalia non solùm studia, sed omnes vitæ civilis exercitationes contagio hoc laborare cœperunt, ut nihil penè jam amplius virtutis & artium veritate honestateq;, sed per officii qvandam simulationem omnia gerantur. Qvis non in exiguâ & minutissimâ etiam scientiæ parte, vel amplissimè se habitare, & vel orbem possidere existimet, qvi vix literarii pulveris pugillum teneat? Qvis non purpurâ suâ aut splendidâ aliqvâ togâ omnem se involvere & qvasi in sinu gerere doctrinam putet, cujus tamen nuditas è miserè cohærentibus centonibus undiq; prospectat? Qvis non robustos etiam & solidos sapientiæ cibos devorâsse aut concoxisse sibi videtur, qvi lacte vix nutriri incepit? Adeò scilicet pervulgata illa vitia literariam qvoqve Rempublicam infestant, & animos

occultis qvibusdam cuniculis irrepunt; qvibus remedia ſunt omni conatu qværenda, anteqvam illa validius contrà medicam manum inſurgant: qvanqvã illam jam nunc vix agnoſcere videntur. Qvandoqvidem verò morbum noſſe ſuum nec diſſimulare prima ad ſalutem via, Medico autem accuratiùs illum inqviſiviſſe præcipua curationis pars eſt: nihil qvidem aliud nos nunc agemus, qvàm ut propiùs eos excutiamus literatorum morbos, qvi ex ſciendi qvadam intemperie ſuam trahere originem creduntur, medendi operâ illis ipſis relictâ, qvibus eos eorumq́; cauſas ob oculos ponimus. Eſt enimverò, ut in corpore humano, ita & in animo & literario orbe intemperantia omnium, qvos nominare qvidem poſſumus, morborum cauſa, qvi non alio qvàm hoc fonte derivantur. Hujus intemperantiæ, qvod mireris, princeps cauſa eſt ipſa jejunitas, & profunda qvædam rerum & ſtudiorum inter ſe connexorum ignorantia: qvæ cum animum, qvi per hunc ſcientiarum orbem circumduci debebat, obſidet, uni alicui arti ita affixum tenet, ut præ immodico in illâ ſtudio cæterarum hujus orbis partium oblitus, anguſtis unius terminis omnem ſapientiam metiatur. Nam cum primum non niſi uno & ſimplici nomine appellaretur omnis divinarum humanarumq́; rerum ſcientia, nunqvam defuerunt præclara in gloriam ſeculi & publicam ſalutem nata ingenia, qvæ ſimplici & planâ viâ ad ſapientiam graſſantes, eam integram & incorruptam minori negotio occuparunt, qvàm qvi nunc in aliqvâ ejus particulâ ſibi vindicandâ tàm operosè deſudant, totq́; in diverticula à regiâ viâ diſtrahuntur & penè diſcerpuntur. Nunc autem cum Reſpublica literaria in ſuos qvaſi ordines & tribus diviſa, & velut agrariâ lege aratroq́; circumductô ſui ſingulis artibus poſſeſſores certiq́; domini ſint aſſignati, ſinguli ſuâ qvaſi qvadrâ vivant, & ſuas ſibi res habeant, accedente imprimis ambitione, in factiones & partes dilabuntur. Innata ſcilicet & hac in re animis noſtris eſt dominandi libido, nec facilè ullus eſt vel exiguæ etiam artis doctor, qvi non illam præ omnibus efferre contendat, & inter partes officii ſui numeret aliis eam anteferre. Si Grammaticos, ſuperbiſſimum hominum genus, interroges, multos hîc Palæmoni ſimiles invenias, qvi ſecum natas ſecum morituras literas impudenter aſſeverent, & vel alios in ordinem redigere non vereantur: totam autem Philoſophiam rectiùs longè Hiſtoricorum & Poë-

tarum,

tarum, qvos manibus assiduè terunt, qvàm Aristotelis & Platonis libris doceri dejerabunt. Philosophus sibi sapiet, nec alios facilè in aliqvam sapientiæ possessionem admittet, Oratorum & Poëtarum pigmenta spernet: Hi verò ut barbarum aversabuntur. Theologus alto supercilio despiciet reliqvos. Jurisconsultus solum se, si Ulpiano credimus, geret veræ nec simulatæ Philosophiæ affectatorem, & cum L. Crasso apud Ciceronem omne disciplinarum & artium genus duodecim tabularum legibus, si Diis placet, statuet contineri. Atq; has oriri simultates & liticulas necesse est, cum per familias suas distincti suis vivunt auspiciis, & ut vastius habeant imperium, limites proferre, & vel aliunde rapta & qvomodocunq; corrasa, rebus suis, nimiâ sciendi intemperie, in immensum adjicere laborant. De qvibus omnibus nunc pressius nobis est & accuratius per singulas partes agendum. Qvemadmodum autem bifariam considerari solet omnis doctrinæ artiumq; ratio: nam vel solâ in rerum contemplatione defixi, intimæ veritatis imaginibus animos pascimus, vel ipso in exercitio & operatione versamur: ita utrobiq; mali vis se exerit lateq; propagata omni ex parte diffunditur. Porrò aliæ sunt artes, qvæ viam ad rerum ipsarum cognitionem sternunt, & sciendi instrumenta Philosophis suppeditare dicuntur, qvarum cum prima soleant esse studia, primâ hîc peccatur intemperantiâ. Plurimos enim videas his rebus affixos in ipso limine non sine aliqvâ an jucunditate, an stupore totâ penè vitâ suâ hærentes, similes fabro, qvi de instrumentis sibi comparandis mirum in modum sollicitus, non ut eis aliqvando utatur, sed ut illorum aspectu vel possesione solâ sibi gratuletur. Agmen eorum ducunt Grammatici, in sermone elimando occupati, magno semper in pretio habendi, si rem suam agant, nec aliorum limites invadant. Verum nulla doctrinæ pars nugarum est feracior, ob doctorum suorum intemperiem, nec insolentiorem in cæteras dominatum affectat. Qvia enim dum verborum apices in omni scriptorum genere venantur, multa illis hæret rerum, sed confusa admodum notitia, qvâ deinde turgidi omnibus se controversiis perpetui Dictatores ingerunt, nihil sibi impervium, nihil tam sublime habent, qvò pertingere sibi non posse videantur. Satis opinor intelligitis A. de qvibus loqvor: Critici illi sunt & Antiqvarii, sed semidocti & minorum gentium (neqve enim Erasmos, Grotios, Scali-

gcros,

geros, Vosſios alioſq; Heroäs hunc in cenſum refero) qvorum de ſuperbia tot ſunt eruditorum qverelæ, qvibus nunc aures veſtras nolo obtundere. Scilicet hi Reges ſunt illi & Principes, hi Lexicorum Imperatores, qvorum nutu gubernantur omnia, & qvi unicè ab omnibus obſervari volunt: Cumq; jam Romanum exſpiraverit in Imperatoribus imperium, ad ſe unà cum lingva illud hereditario qvodam jure pertinere putant. Nihil ab iſtorum aliqvo qvæſiveris, ad qvod non reſpondeat, aut Grammaticis tricis involvat, ne aliqva, etiam illa qvæ non ſunt, neſciviſſe videatur. Non alios etiam ſcriptis orbi erudito ſe oſtendunt, in qvibus ad minutiſſimas usq; minutias, è ſeculorum tenebris inſanâ ſed obſcurâ diligentiâ erutas deſcenditur. Qvod qvidem non ſic accipi velim, qvaſi antiqvitatis ſtudia, qvæ nemo niſi barbarus averſatur, improbare contendam, qvi ipſe eas magni ſemper habui & aliis commendare conſvevi: ſed modum in eâ re eſſe tenendum, & hanc imtemperiem coërcendam ſtatuo: ne dum illam judicii vim, qvæ inutili illo labore non leviter affligitur, in rebus exiguis, & ad bonam mentem nihil profuturis exhaurimus, tum cum illa in ſeriis promenda eſt, à nobis ipſis deſtituti ab aliis aptiora ſentientibus rideamur. Annon diligenter conqviſita ſunt & religiosè ſervantur monumenta etiam vilisſima, nummulorum, lapidum? Annon immenſi de ludis, circis, nuptiis, funeribus libri conſcripti ſunt, è qvibus, cum opus eſt, ad ſatietatem petere iſta licet, ut profectò inanis & ſuperſtitioſa ſit opera, illis inqvirendis immorari. Qvid enim in fece & rubigine antiqvitatis ætatis noſtræ animiq; florem conſumemus, cum tota nobis ſe pandat rerum mater natura, tot ſe offerant rerum priſcis incognitarum inventiones, qvibus operam impendere multò foret utilius & honorificentius. Non poſſunt iidem hunc intemperantiæ morbum diſſimulare, cum ad interpretandos autores accedunt. Qvàm hìc illos tumultuari, rixari, dubitare, opinari, conjicere, ædificare, diruere, qvadrata rotundis mutare videas: qvàm in cumulandis ad qvævis obvia, locis, qvos vocant, communibus, communia plurima & tritiſſima ſectari, imò illuc planè non pertinentia, non ſine faſtidio animadvertas: ut Bacchi illa κέρνος, in qvo papaver, triticum, allium, hordeum, piſum, ervum, cicer, lens, faba, avena, carica, mel, oleum, vinum, lac, qvin etiam illota ovis lana congerebantur, legentibus videantur. Et illi qvidem homi-

nes

nes satis se consecutos esse gloriæ autumant, si ut pro librorum helluonibus ab imperito vulgo habeantur, totam ubiq; bibliothecam in commentariis ostentent, qvos postqvam legeris, ne sensum qvidem autoris, qvi in tantâ sylvâ anxiè qværebatur, fueris assecutus, animum verò tot rerum indigestarum congerie impeditum planè referas & intricatum. Multi istorum hominum, idcircò, ni fallor, bonos mihi legere autores videntur, ut errata in illis inveniant: qvod periudè est, ac si qvis iter ingrediatur, ut scrupis aut lapidibus incurrat. Paucissimos invenias bonos autorum medicos, qvi corrupta restituant, ægra sanent, vulnerata cicatrice obducant: longè verò plures, qvi latronum & carnificum instar integra mutilent, sana & recta contorqveant, & qvemadmodum Procrustes corpora longiora amputando, breviora extendendo lecto suo aptabat, omnia ad ingenii sui vel capacitatem vel angustias examinent vel exanïment. Hactenùs illos in domo suâ adorti sumus, viamq; etiam in foro suo errantibus commonstravimus; iidem verò infeliciter etiam alieno in regno jus suum exercent. Cùm ex eorum genere aliqvis qvanqvam aliàs cæterorum gloriam eruditione supergressus, in Prudentiæ Civilis arenam descendisset, Regumq; causas egisset, statim animadvertit seculi sagacitas, qvàm impares afferret lacertos, nec istis rerum argumentis, qvæ causam hanc satis decerent, pugnaret. De qvo non semel conqvesti sunt Viri gravissimi, qvi alio defensore tempora egere illa, judicabant. Qvoties cum Jurisconsultis manus conseruit, toties mediꝰ deprehensus, nunqvam sine atroci vulnere dimissus est. Astrologiæ vanitatem cùm diffuso admodùm volumine impugnat, magna tibi certè ex hoc hiatu promittas: cùm tamen si rationum momenta inter se contuleris, vehementer ea corvos ludant hiantes: nam vel è Grammaticorum armamentario deprompta tela, statim ubi figuntur, hebescunt, vel si qvæ rem ipsam ferire poterant, levia sunt, & à scopo, vi ineptæ illationis, aberrant. Qvare, si qvidem rebus omnibus se integros incolumesq; velint Criticorum filii, aliorum præstantium virorum exemplis, sibi qvid ex usu sit discant, nec temerè aliorum cedant vineta, qvi illis sylvas suas & horrida tesqva non invidebunt. Temperantius res suas agant, nec aliâ fini, qvàm ut gravioribus disciplinis ingenia præparent, sibiq; & aliis interiora sapientiæ adyta aperiant. Neqve enim sola ista doctos faciunt, sed do-

ctrinæ

ctrinæ potiùs fucô animos imbuunt, qvos cum isti ingenii sui acie diu limârunt, deniqve prius atterunt & constringunt, qvàm acuunt. Nec solido aliqvo cibo ista omnia pectus saturant, sed putido & ventoso tantùm distendunt: nihil lucis mentibus affulgent, sed tenebris potiùs involvunt, ut si qvando in rem ipsam veniendum, si salubrioribus patriæ consiliis subveniendum, noster domi non sit, & in alium orbem delatus sibi videatur. Verum eos tandem ut dimittamus, tempus nobis aurem vellicat, si tamen prius summi literatorum suo seculo Principis J. Cæsaris Scaligeri, de Grammaticorum grege elogium, qvod inter carmina ejus reperitur, illis oggesserim:

Plus pœnitet me temporis, qvod impendi
In Grammatistas & leves locutores,
Vanas Poëtarum atq; perditas nugas,
Qvàm barbarorum, quæ leguntur in libris.
Hæc est mearum tota summa summarum:
Stultum ac supinum plumbeiq; deliri est,
Rebus relictis consenescere in verbis.

Altera nunc me vocat Oratorum classis & Eloqventiæ studia, qvorum in vitâ communi omnibusq; in negotiis sacris, civilibus, familiaribus usus tàm longè lateq; patet, ut potissimam ætatis nostræ partem in his censeam insumendam. Nam cum cæterarum disciplinarum in se bonarum & laudabilium usus interdum intempestivus & intemperans in reprehensionem incurrere possit; Eloqventia tamen abs se necessaria semper est, & omni in causa reqviritur, ut nunqvam possit culpari, nisi ab inepto ingenio, nec cum opus est, nec cum modo usurpetur. Nec desunt (qvam singularem qvorundam artem non dissimulabo) qvi ideò impensiùs sermonis student culturæ, ut, qvando speciosâ hac veste publicè comparent, majorem in omni doctrinæ genere de se excitent opinionem, & sententiarum suarum adstipulatores facillimo negotio inveniant. Ipse facundiæ parens Cicero vix haberet, cur in cæteris Philosophiæ partibus magnoperè gloriaretur, nisi qvæ in libris suis disputavit, eloqventiæ suæ luce illustrasset. Qvod si verò vitia, qvæ in Eloqventiam non pauca irrepserunt, intemperantiæ adscripserit aliqvis, non repugnaverim: cum negari neqveat, sæpè, ut intemperans seculum est, intemperantes esse hominum lingvas, & ultra civilis dictionis simplicitatem modò inaniter

turge-

turgere & diffluere, modò præcipitibus & hiantibus sententiis frangi: qvanqvam à perversâ in Scholis informatione magnâ ex parte qvicqvid eâ in re peccatur, manare certum sit. In diffuso illo & ventoso dicendi genere, qvod plus sonat qvàm sapit, vix salis aliqvando micam in toto verborum Oceano reperias, qvæ extra alveum & litora feruntur, & à fine suo qvàm longissimè recedunt. Qvæ non nisi per longas ambages ingenii qvodam œstro ac furore qvaqvaversum sine lege, sine ordine agitata peregrinatur oratio, sui fastidium præmittit, anteqvam molestè exspectata aures illabatur, ac aërem potiùs flagellare, qvàm animos ferire consvevit. Vidistis aliqvando majores illas literas ingeniosi alicujus Scriptoris manu exaratas, qvàm multis illæ linearum ductibus, & qvodam qvasi labyrintho implicentur, omniq; ex parte ceu reticulis qvibusdam obtexantur, cùm post anxiam illam ac aliqvot horarum operam, nihil amplius qvàm ἄλφα & βῆτα legatur. Hæ literæ Asiaticæ Orationis vobis faciem qvàm elegantissimè depingent, qvæ verborum magis fœcunda qvàm rerum, cùm diu inani auditores expectatione torqveret, & nescio qvid augusti minaretur, tandem exilia qvædam promit, sed magno sermonis apparatu incrustata. Ex adversâ parte regium Eloqventiæ paludamentum in lacinias conscinditur, dum coactæ in turbinem sententiæ, velut fatua qvædam è pelvi fulgura vibrantur, qvæ, cum in animos descendere neqveant, solis sensiculorum qvibusdam illusionibus detinent Auditorem, & leviter sui admiratione aures titillant. Unde oritur ea sæpissimè obscuritas, ut Divino potiùs aliqvo in conjectandis sensibus, qvam interprete opus esse videatur. Affinis Eloqventiæ Poësis est, sed numero syllabarum pedumq; mensurâ, & dictionis habitu diversissima: qvam parcius attingere svaserim ei, qvi civilibus negotiis aut aliis severioribus studiis se destinavit. Qvi enim absq; illo impetu, qvo Musarum aguntur filii, ad eam accesserit, magno primùm labore macerabitur, ut versus aliqvot componat: qvi si etiam ultrà mediocritatem assurgant, vix operæ pretium fecerit, ut delicati jam seculi plausum mereatur: sin verò ingenitâ qvâdam propensione ad poëmata pangenda feratur, videat, ne blandissimâ carminum vi qvasi effascinatus illic hæreat, inter ipsas metamorphoses mutatus, vel in campis Elysiis, aut in Parnassi jugis oberret animus, cum in necessariis magis studiis illum habitare oportebat.

tebat. Non aliam ob causam sapientissimus Imperator Antoninus libro qvem de rebus suis scriptis Diis gratias agit, qvod non magnos progressus in Poëticâ fecerit: metuebat enim ne ista studia se præpeditum detinerent. Eisdem fortè rationibus inductus Balzacus, Vir inter Gallos doctissimus, idemqve Poëta elegans, in præclaro illo, qvem de Principe patriâ lingvâ conscripsit, libro asserere non dubitavit: Qvod si, integra aliqva natio Dialectices vel Poëseos morbo laboret, freqventioraq; sint Sphærarum & Astrolabiorum, qvàm aliarum rerum magis necessariarum commercia, non procul à ruina sua abesse censenda sit. Hæc verò non eò dico, qvasi Poëtas è literariâ Republicâ planè ejici velim, sine qvorum lectione docti nomen nemo tuebitur, & qvos viro secretioris prudentiæ arcana rimanti multis modis prodesse posse certissimum est. Qvin tulit hæc ætas nõ paucos, Poëtas summos, qvi tamen nec ad res gerendas inepti, nec ad illustria munia obeunda ingenio impares accesserunt; sed summâ cum gloria iisdem defuncti fuerunt. Qvibus exemplis illorum hominum calumnia facilè retunditur, qvi in ipsa scientia, nec potiùs in insano ejus studio ac intemperanti usu, cui prudentior aliqvis facilè moderatur, crimen qvod iis impingunt situm esse existimant. Et his tamen imputationibus effici illud solet, ut vel nulla vel mala cultoribus suis bonæ literæ lucrentur præmia, barbari autem & semi docti homines de illis ubiq; triumphent. Nemo tamen hâc in re, ut autumo, impurum Epicuri os audiet, qvi homo minimè bonus & neqvã, Poëtas tamen virorum bonorum consortio excludere ausus est, dum viro bono ac sapienti, sed qvem ex ingenio suo format, omne Poëseos studium interdicit: qvo longè saniora sensit Strabo, qvi bonum Poëtam, nisi vir bonus sit, fieri posse negavit. Mitto plurima, qvæ ad hunc locum pertinere posse videbantur, cum ad ipsam rerum cognitionem, de qvâ amplius dicere debemus, nobis sit properandum. Est verò in universum de contemplationis studiis id tenendum, nihil illis esse divinius, & ad perficiendam mentem & sibi ipsi qvasi reddendam præsentius remedium: in qvibus tamen, si cum modo non verseris, aut pro veritatis luce sophismatum nebulas, ut ille in fabulis pro Junone nubem, amplectâris, facilè ex insano illorum amore pro genuinis sapientiæ ideis notionum centauros & Chimæras, monstrosos nugarum & impiorum dogmatum foetus sis suscepturus. Qvin

non rarò ipſa etiam innoxia horum ſtudiorum tractatio multum intemperantiæ adjunctum habet, dum animus à rerum civilium contubernio in ſe ipſum vocatꝰ,& qvaſi carcere qvodam detentus,nunqvam liberos ad prudentiæ negotia ſpiritus afferre poteſt.Qvare niſi per muneris ſui partes incumbat,vel in honeſto & liberali otio qvis conſtitutus ſpernere ambitus ſeculi qveat, nunqvam ſvaſerim,ut aliter qvàm in qvantum ex iis ad utilitatem publicam referre poteſt,in iis verſetur. Hinc inter perdita ingenia à Cardinali Perronio,in excerptis iſtis,qvæ conſignârunt Puteani Fratres,numerantur,qvæ uni alicui è ſex iſtis ſe applicant, qvadraturæ circuli,multiplicationi cubi,perpetuo mobili,lapidis,qvem vocant Philoſophici, præparationi,Aſtrologiæ divinatrici,& Magiæ: qvod illa omnia hominem ſibi ipſi qvaſi furentur, & judicii vim infringant, qvæ magis perficiatur in rerum civilium magni alicujus imperii tractatione. Plura his addere potuiſſet inutilia Philoſophiæ crepundia, qvibus puerilem in morem multi ſe olim hodieq; oblectant,Philoſophorum, qvibus eò magis ingenii vis in rerum civilium uſu retunditur, qvò ſunt illa ſibi ipſi & onerosa magis & inutilia.Primatus jure qvodam Philoſophiæ, qvam vocant,primæ conceditur,qvæ qvò ſubtilius ab omni materiâ & ſingulari rerum ſtatu abſtrahere animum jubet,eò longiùs ab aliorum negotiorum commercio peregrinatur.Magna hujus omnem in partem patet vis, perq; totum iſtum literarum orbem diffunditur, ut unà cum Dialecticâ, qvæ illi affinitate juncta, & qvam proximè hæret à latere illud,qvòd in fabulis Poetarum decantatum eſt, Ariadnes filum in rerum cæterarum labyrintho erranti ſubminiſtrare videatur. Superiorum tamen ſeculorum hominumq; in iſtis ſtudiis intemperantiſſimorum vitio factum fuit, ut illæ directrices ſcientiæ ipſæ inextricabili labyrintho, qvàm ſimillimæ redderentur: Nam cum ſummus Philoſophorum Parens Ariſtoteles luculenter hic facem prætuliſſet, illi preſſiora ejus veſtigia dedignantes, per diverticula in ſylvas & tenebras dilapſi, ita umbroſis & ſpinoſis dubitationibus,qvæſtionibus omnia involverunt, ut ſi ſuos ipſe redivivus Ariſtoteles videret diſcipulos, ſeipſum in illis deſiderans non Philoſophos, ſed Scholarum qvosdam rabulas & tintinnabula inveniret. Qvam enim, Deus bone! ſterilibus & cucurbitariis contentionibus immenſa videas impleri volumina! qvàm ærumnoſis laboribus de

 nihilo

nihilo aliqvo scribitur, disputatur, contenditur! ut cum hæc lego, cœnæ Heliogabali adsidere mihi videar, in qvâ fictilia, lignea & marmorea fercula, oculos fortè, minimè verò pectus saturantia apponebantur. Invenimus etiamnum in literatorum numero Domitianos, qvi inter religiosa Musei sui silentia, cum tu in mysteriis illos sollicitos suspiceris, non nisi muscas captent & stylo configant. Sunt, qvi, ut Heliogabalus ex tota urbe; ita ex omni scientiarum orbe avanearum telas colligant. Sunt Caligulæ, qvi ut devictum sibi literarum Oceanum ostendant, inania qvædam conchylia in triumphum ducant. Hi tales cum serium nihil sapere aut viris digna agere qveant, puerili studio malunt,

Ædificare casas, plostello adjungere mures,
Ludere par impar, eqvitare in arundine longâ.

qvàm voces viro sapiente dignas promere, consiliis Rempublicam adjuvare, solertissimis inventis vitæ communi succurrere. Et videas tamen non nunqvam ad internecionem usq; bella illis de re nihili geri, magno ardore nec minore etiam ambitione & fastu, qvæ domi non componuntur, sed alias etiam propiores disciplinas simul involvunt. Ad hanc intemperantiam credo respexit Cardanus, cum in libro de utilitate ex adversis capienda de Primæ Philosophiæ studio dicit, qvòd hominem faciat ambitiosum, ingenio turbulento & ancipiti, callidum, cæteras disciplinas negligentem; nam verum & genuinum ejus usum nemo sanus his criminationibus impugnet. Cæterum si ex utilitate, qvam Vir Civilis inde habere qveat, potiùs qvàm ex aliâ fini æstimandum sit, paucis, qvod Neoptolemus ille Ennianus dicebat, ut hîc philosophetur, autor illi fuerim: nam planè non attingere, & ipsum Viro Civili, qvem nihil, qvoad ejus fieri potest, ignorare decet, est indignum. Venio nunc ad Philosophiæ naturalis & Mathematum studia, divina, regia, magnifica, gloriosa, qvæ non delectant tantùm & perficiunt mentes viri sitientissimas, sed immensâ utilitate suâ, omni in vitâ, omnibus in negotiis se exerunt; si qvidem non intra otiosas tantùm speculationes suffocentur, sed ad operationes ipsas procedant. His fontibus & agrorum cultura, & medendi ars, & si qvæ necessitatibus humanis aliæ subveniunt, derivantur. Qvò verò major fuit eorum studiorum, naturalis imprimis Philosophiæ, superioribus seculis ignorantia, eò fœcundior intemperantia

tia passim fuit Autorum, qvi naturam non tàm è naturâ, qvàm è cerebri sui angustiis depromptam fastidiosis commentariis magis intricarunt, qvàm explicuerunt. Nunc verò cum sentire incipiunt, qvàm sit stultum unius autoritate Philosophi, hominis tamen, & sæpè etiam errantis naturæ operationes definire, viam ingressæ sunt, non jucundam solùm, sed & honorificam illustres animæ, qvò & rigidissimis per ignem experimentis, & sagacissimis observationibus Naturæ sacratium felicius expugnarent. Neq; possunt nunc studia illa segnius procedere; postqvam tot solertissimi viri in indefessam naturæ indagationem Regiis auspiciis conspirârunt. Et vidimus profectò intra exigui temporis spatium, plus incrementi studia hæc, qvàm integris olim seculis sumpsisse. Non reqviret fortè à nobis aliqvis, ut omnia, qvæ dici hîc de variis in natura, medendi arte, & mathesi novis observationibus & inventis possunt commemoremus: nam integris illa libris & annalibus orbi exponuntur, nec modicâ aliqvâ oratione possunt comprehendi. Malim qvoq; aliis varios illos errores, ex sciendi intemperantiâ illis in disciplinis ortos, discutiendos relinqvere, præsertim cùm infinitus eorum numerus sit & magnis voluminibus à scriptore non uno detegantur, qvàm hîc nimis multus inveniri. De Chimico & Astrologico studio multorum voculas audire mihi videor, indignius, qvàm par est, ea tractantium: nam reperias etiam nunc nonnullos, stupore nescio an malitiâ omnem Chimicam artem improbantium, qvibus & aliàs & nunc qvoq; à doctissimo Daniæ Medico satisfactum arbitror. Astrologia, inprimis illa, qvæ circa hominis temperamenta, morbos, agrorum proventum & similia versatur, non adeò incerta est, totq; documentis probata, ut in naturam iniqvum oporteat esse, qvi aliter sentit: qvamqvàm is, qvi è Philologorum numero infeliciter Astrologos adortus est, ne qvidem temporum illas variationes, fluxus & refluxus maris, incrementa & decrementa humorum sideribus adscribere velit, qvæ sanior tamen aliqvis vel manibus palpet. Verùm hæc, qvæ dico, nolim tamen eò qvis rapiat, ac si superstitionum qvarumcunq; suscipere in me patrocinium velim, à qvâ culpâ non abesse video Morinum Gallum, facundum cœteroqvin & doctum Astrologiæ defensorem, qvi eo in libro invictam illam Gustavi Magni fortitudinem, non tàm animo ejus excelso, qvàm gladio, qvem sub certâ siderum compositione

tione fabricatum, variisq; Planetarum characteribus insignitum casu nescio qvo se accepisse gloriatur, majorine dicam insaniâ, an in sanctissimos manes injuriâ adscribere non veretur. Sed relinqvamus suos Astrologis orbes æthereos, & cum Socrate, qvi Philosophiam primus ex astris in terras, urbes & domos deduxit, eam disciplinam videamus, qvam Regiam scientiam, summus ejus Doctor Aristoteles vocat, & qvâ omnem omninò vitæ humanæ prudentiam comprehendit. Scilicet hæc illa est A.O. qvæ populos immanitate barbaros, moribus feroces, sensu discrepantes, componit, animat, regit ac movet: Hæc Viro Civili directricem prudentiam largitur, qvâ omnes eventus Reipublicæ, prospiciat: Sapientiam, qvâ honesta ab inhonestis, ab inutilibus utilia discernat: Magnanimitatem, qvâ religionem in templis, pietatem in civibus, concordiam in consiliis, justitiam in foro, felicitatem in eventis tueatur. Non unâ autem ratione illa considerari potest: namq; vel præceptis tantùm continetur, vel in ipsam actionem deducitur, cujus qvidem gratiâ præcipuè illa docetur, & ex qva unicè illa à prudentibus spectatur. Nam cum scire levius aliqvid sit, qvam esse, nec vel in cathedris aut inter amicos philosopho illo & magnifico ore disertum esse adeò laudabile sit, qvàm virtutem illam, qvam profitemur, in vita exercere, meritò hoc præ illo æstimabitur, & boni viri titulus viri docti elogio præferetur. Audiamus hîc monentem Senecam: *Magno*, ille inqvit, *impendio temporum, magnâ alienarum aurium molestiâ laudatio hæc constat. O hominem literatum! simus hoc titulo rusticiore contenti: ô Virum Bonum!* Audiamus illum, ô Mei, ne ejusdem qverelas, qvod *postqvam Viri docti prodierunt, boni jam desint*, nostro exemplo adfirmemus. Peccari autem utrinq; intemperantiâ qvadam potest: nam qvi ex libris illam & rerum gestarum monumentis petunt, iis mihi similes videntur, qvi magnam armorum copiam undiq; anxiè conqvirunt, non ut iis adversus hostem aut pro patriâ utantur, sed ut armamentarium domi habeant, & benè instructum, & bellè ornatum, qvô delectare se & ostentare aliis possint. Qvi verò in Republicâ versantur, & civilibus negotiis impliciti in rem præsentem utilissima præcepta deducere laborant, sæpè ingenio extra virtutis limites egresso in malas artes incidunt, qvarum nunc magistri ubiq; triumphant, & cum plausu etiam seculi se efferunt. Cæterum eos, qvi custodes gubernatoresq; civi-

vita-

vitatum Res communem utilitatem continentes, qvas publicas vocamus, opere ipso tractant, non unius intemperantiæ incuses. Qvidam enim illorum studiis, qvæ à vitæ consvetudine & ab agendi efficacitate abstinent nimium sunt dediti, cum nihil magis cum negotiis pugnet, qvàm otium literatum, & nihil qvidem vivi homines sperare sibi ab isto habeant, qvi non nisi cum mortuis novit conversari. Alii ita abs bonis literis alieno sunt animo, ut in earum perniciem conjurationem iniisse videantur. Cum enim ipsi indocti ad res gerendas vocentur, nec desit illis Aristippi alicujus ingenium, & cœcus qvidam fortunæ favor, omni operâ laborant, ut in consilii societatem cooptentur sibi qvàm simillimi, qvi mutuas inde in calumniandis bonis literis operas jungunt, qvasi nullus earum in Republicâ usus, aut omnis animi vigor & vivacitas iis interficiatur. Qvos, si conscientiam eorum interroges, plùs sæpè occultis literarum subsidiis adjutos invenias, qvam qvis credat, vel illi ipsi fateantur: qvi ne id qvidem, qvod dextrè & feliciter affectant, sine civili aliqvâ doctrinâ tacitè in eorum actiones se diffundente, & à rerum gestarum experientiâ acqvisitâ exeqvuntur. Hinc tot errores tàm in Republicâ benè regenda, qvàm in partibus ejus administrandis videas, qvos oriri necesse est, cum illi eâ in sede collocati, qvos omnem disciplinarum complexum attigisse oportebat, perspicere neqveunt, qvos tribunalibus, qvos cathedris præficere dignè satis possint: de qvo tamen, nisi me omnia fallunt, Viro Civili imprimis erat cogitandum. Qvare cum consessum alicujus Senatûs, à tali qvodam bonæ mentis juratò hoste institutum videas, signiferum aliqvem intueri possis, in qvo nonnisi stupido tauro, vel cornu ferienti capro, vel rapacissimo leoni, vel virulento scorpio locus conceditur: cùm interim Hercules, vel Cepheus, vel Perseus aliqvis ad eorum pedes recumbit, totusqve Semideorum ordo excluditur. Præclara Prudentiæ Civilis propago est Jurisprudentia; pulcherrima non solùm, sed & latè patens disciplina, qvæ non levi etiam intemperie laborat propter cultorum ejus qvorundam intemperantiam. Sunt, qvi ex legibus solis sapere satis sibi putant, neq; ad æternum illud jus, qvod animis nostris ipsa natura inseminavit, ipsæ gentes communi suffragio probârunt, & Philosophia nos docet, respiciunt. Invenire hìc est tenebricosa qvædam Rabularum ingenia, qvi Philosophiam à Jurisprudentiâ infelici sejun-

 gunt

gant divortiô, cumq; ipsi majestatem ejus non satis capiant, nec à qvâ matre augustissima filia procedat, angustis illam litigantium subselliis circumscribunt, & reciprocis altercantium latratibus determinant, formularum potius cantores vocandi & leguleii qvàm Jurisconsulti. Est præterea non obscurum intemperantiæ indicium ista fastidiosorum commentariorum multitudo, ista qvæsita sententiarum novitas, supervacuarum qvæstionum vanitas, qvibus explicandis integrum impenderes seculum, & in qvibus Hercules ipse laborem inveniret decimum tertium. Expugnanda horribilia illa Glossatorum agmina, è qvorum sordibus aurum, qvod in Ennio fecit Virgilius, exsculpendum est: Tot deniq; contrariæ leges conciliandæ, qvas vel falsa qvorundam invexit opinio, vel otiosa & iners qvorundam subtilitas excogitavit. Malunt enim nunc viâ confragosâ & asperâ ingredi plurimi, qvàm planâ & simplici, & febriculosas aliqvas ostentationes rerum copiæ & sensuum gravitati anteferre. Qvare videas sæpè incomparabili & juventutis & temporis dispendio frigidis qvibusdam nugis chartas onerari, aut paginas infinitis testimoniorum numeris turgidas lectoribus velut offam in os objici, paucos nodos solvi; plurimos verò etiam in scirpo qværi. Qvemadmodum jam hâc ex parte superstitiosâ qvorundam legum observantiâ peccari dicas; ita ex alterâ longè perniciosior error eorum se oggerit, qvi non certis legibus, sed solis Juris Naturæ & Gentium communissimis præceptis, qvæ interpretantium libidini hinc patent, jura & sententias dicunt definiendas. At ij non perpendunt, qvàm salutare Philosophi sit monitum, ut qvàm paucissima Judicis arbitrio, plurima, & si fieri possit omnia legum sanctionibus relinqvantur. Qvis non videt, qvam multa & penè innumerabilia percensere orando qveâmus, nihil tamen argumento nostro alienum, aut præter negotium acturi, si accuratè cogitateq; ea omnia, qvæ in nostrum cadere institutum poterant, perseqvamur: sed & modestiæ studendum & tempori consulendum est, cujus certis finibus meam orationem, ne infinitè fluat sentio circumscribi. Intelligo tamen, qvandoqvidem ipsemet mihi necessitatem ejus rei imposui, de præcipuis istis morbis: qvæ intemperantiam hanc conseqvuntur, adhuc esse dicendum: qvi licet sint numero non pauci, uno tamen è fonte promanant omnes, qvem superbiæ nomine appellabo. Est verò nec illa unius generis

neris pro ingeniorum, qvæ in studiis versantur, habitudine: Qvemadmodum enim Philosophus qvosdam naturâ servos, alios verò Reges nominat; ita etiam literatos homines observes regio qvodammodo & habitiori spiritu per omnia profundissima agitari, alios verò nativâ qvasi & ingenitâ tarditate humi teneri, aliorumq; sententias servili qvodam obseqvio venerari. Utriqve hominum generi sua est supercia: illis qvidem è vastitate doctrinæ, qvam ex toto scientiarum orbe collegerunt: his ex intemperanti unius, & qvidem exigui studii cultu, cœterorum verò crassissimâ ignorantiâ, vel tumultuariâ aliqvâ cognitione excitata. Illi, ut non sunt omnium temporum Phœnices, sed inter literatos Rhodio illi Colosso similes, cujus ne digiti qvidem mensuram minores statuæ asseqvebantur: ita meritò summo in honore à cœteris minorum gentium Diis habentur: qvorum tamen nominis gloria erroribus etiam palpabilibus ad omnem solet posteritatem patrocinari. Talem jure qvodam jam ab omni ævo suspexerunt Philosophi Aristotelem, virum incredibili & divinâ propemodum judicandi vi omnia complexum, qvem ego tamen cum viro qvodam docto humanæ intelligentiæ finem, absolutionem naturæ postremam, qvi summo Dei consilio mortalibus sit expositus ad intuendum, ut eo duce ac magistro scirent, qvicqvid humanus animus cogitatione asseqvi potest, nolim fœdissimâ adulatione appellare. Non fert jam instituti mei ratio, ut elenchum errorum texam, qvos in Aristotele omnes, nisi vel insigniter stulti, vel impii etiam sint, agnoscent: nam non est exiguus eorum numerus: Illud saltem dissimulare neqveo: non esse, cur Philosophiam ejus naturalem (alia enim non adeò impugno) pro oraculis aut divinis effatis habeamus. Ea tamen qvorundam est pervicacia, ut errores etiam manifestos ejus non dimittant. Risum tenere non potui, cum in Licetum, Philosophum & Peripateticum insignem de viâ, qvam vocant, lacteâ disputantem incidens Aristotelis de eâ sententiam (qvi inter meteora eam refert) cum Mathematicorum scholâ ita conciliare observarem, ut duplicem eam faceret, cœlestem aliam, aliam verò aëriam, qvam posteriorem ille inter meteora referri dicebat. Vidi non semel, qvi aërios Cometarum natales, contra omnes Mathematicorum evidentissimas demonstrationes, omnemq; fidem, obstinatè & cum conviciis etiam defenderent. Vidi qvi corporum

 efflu-

effluvia contra rationes, imò contra manifestos sensus negarent; negaturos etiam intra oleam vel extra juglandem duri aliqvid esse, si negasset Aristoteles, vel oculos opinor sibi effossuros, si aliter qvàm Peripateticè rerum naturam intuerentur. Verum ignosci tamen his erroribus potest, si Philosophiæ fines non egrediantur, nec in subliminores scientias, atq; adeò in ipsum Theologiæ sacrarium irrumpant, qvod non prioribus tantùm seculis sed hodieq; fieri, maximo Ecclesiarum incommodo, sæpissimè experimur. Solet enim plerumqve plus in religione turbarum esse ab illâ doctorum, qvàm imperitorum hominum superbiâ, qvi comprimere animos suos & sedare arrogantiam nonnunqvam consvevêre. Qvanqvam & illi, præsertim si ingenio asperiori sint, ac abollæ alicujus autoritas accesserit, intolerabiles, nec Ecclesiæ solùm, sed & Reipublicæ omnibusq; cordatis graves & intractabiles inveniantur. Non potest autem temerè gravior orbi crudito ab illis accedere molestia, qvàm ab ineptâ istâ librorum scriptione, cui, qvò qvis illorum est imperitior, variaq; & tumultuariâ lectione confusior, qvammaximè indulget. Etenim cum in Chao aliqvo informi scientiarum semper habitant, qvod, qvia luce istâ mentis destituitur, nunqvam in orbem justâ & aptâ proportione distingvitur & efformatur, nihil qvidem inde qvàm meræ tenebræ & umbræ possunt exspectari. Si qvis enim illis Vulcanus securi caput aperturus sit, pro pulcherrimâ aliqvâ Minervâ tenebricosam ejus noctuam prodeuntem: intus verò in cerebro intestina lingvarum, scientiarum artiumq; bella, totq; notionum & conclusionum velut ventorum ex Æolio utre erumpentium luctas spectaret. Nec possunt illi per ingenii sui turbas animadvertere, nihil esse tumultuariâ lectione & nimis multâ bonæ menti perniciosius, qvæ cum mille oneratur & gravatur minutiis facultatem, qvæ medidando se exerit, vel atterit, vel planè etiam exstingvit. Qvare nemo miretur, à monstris ingeniorum non nisi monstra librorum in lucem produci, qvæ tenerrimè tamen ab illis amari, & magnâ cum ostentatione seculo videas commendari. Nemo illorum operæ pretium putaverit, uno aliqvo libro orbi innotescere; nisi Bibliothecas omnes, omnes impleat pluteos, & integris operum centuriis, totâ foliorum myriade ineptissima lucubrationum suarum somnia doctioribus ridenda exponat. Nulla oritur animo cogitatio, qvæ non statim voluminis ali-

cujus

cujus res sit, nec illius cum Isocrate in nonum annum premendi, sed citius qvàm pyrum vulpes comest, jam confecti, in qvo ex omni verborum habitu, qvæ non apto inter se ordine procedunt, sed velut in turbâ aut seditione populi fieri solet, omni ex angulo convolant, & ut apud Theocritum est ἀθεῦντ' ὡς ὗες, ille festinantis anhelitus apparet. Atq; ut diffusioribus paginis libri turgescant (nam id unicè illi curant) tot otiosè dicta otiosè repetuntur, auctorum myriades laudantur, tot testimonia eaq; satis spissa ad rem nihili probandam, nec ubi opus est, adducuntur: qvæ si dempseris, vereor, ne cum magnâ illis solitudine in theatro suo sit conflictandum. Qvoties talibus interdum in libris plusqvam Ulyssæis erroribus mihi peregrinari cōtingit, Auditores, in Africam mihi delatus videor, qvam undiq; pulcherrima cingunt & vastissima flumina, ut magna tibi inde promittas: cum intus nonnisi steriles arenas & infinita monstra deprehendas, qvæ inter timidus ambulans viator pulveris nimbo penè suffocatur. Nam fallunt plerumq; titulo emptores, ut Pharrasius picto velo spectatores, qvem cum mirè illi ornent: jam enim tropæa, triumphi ante victoriam indicia; jam columnas caduci operis fulcra, & nescio, qvæ vultus imitantia signa ferarum splendidè depingunt; jam minio, qvo triumphantes olim ora solebant, frontem libri, in perpetui credo pudoris testimonium oblinunt: ut tu, qvi omnia ista spectas, magnam rem agi juraveris, qvi propius tamen admissus, ut in pictorum pergulâ, veri nihil omnia ficta offendas. Qvis non illorum est, qvi præ nimiâ viduitatis impatientiâ cum Didone hîc exoptet; Saltem mihi parvus in aula luderet Æneas! Adeò improlem intellectum omnes fastidiunt, qvi cum bonæ mentis semine destitutus generare abs se neqveat, alienos partus vel adoptat vel furatur. Iste enim ubiq; nunc mos invaluit, ut vel optimi cœteroqvin scriptores ab hâc culpâ non adeò immunes sagaciores qvidam invenerint. Possem & ego Autores aliqvot nominare, celebratissimi aliàs nominis, nisi famæ eorum parcerem: qvi cum in opere aliqvo versati fuerunt, adeò dissimulant libros ejusdem argumenti, sed peregrinâ lingvâ plenissimè scriptos; cum tamen lecti & descripti autoris indicia ubiq; prodantur, ipsumq; Autoris nomen uncialibus literis in frontispicio libri comparens novas frondes, & non sua poma mirari videatur. Non potest profectò raptor aliqvis Cacus tàm profundè

qvædam abſcondere; qvin Hercules ejus legens veſtigia, in ipsâ illum ſpeluncâ ſuâ adoriatur: nec corvus adeò tacitè furtivis paſci pabulis, qvin clamore ſuo noſcatur. Eſt verò non ſimplex illa furandi ars, ſed multis inſtituitur modis: qvosdam enim illis autolycis dicas ſimillimos, qvi ingenioſè admodum ungulas ſuas tegunt: qvorum furta fruſtrà etiam per lancem & licium qvæſiveris; rudiores verò alios & manifeſtos raptores, qvorum qvo inſolentior audacia, eò præſentior pœna eſt. Sed priorum dolos & technas inveſtigare non fortè inconveniens erit vel ab inſtituto noſtro alienum. Nam ſunt, qvi pauca & exigua qvædam multis ſubducunt, ac iterum alio habitu & formâ componunt, & inter ſe implicant: ſimiles illis, qvi numos non rapiunt integros, ſed eos circumcidunt: qvo parum qvidem nummi pretio decedit, multum tamen lucri è præſegminibus in unam maſſam conflatis, acqviritur. Illis qvoqve, ut artes ſuas celare melius poſſint, hoc in more eſſe videmus, ut nunqvam ejus qvem deſcribunt, vel verbo mentionem injiciant, vel etiam conviciis, ubi id commodè poſſunt, proſcindant, ne qvis amicè adeò illos conſpirare, & uno interdum ore loqvi ſuſpicetur. Et hi qvidem ingenioſius furantur; alii tutius, qvi latrociniis etiam furta ſua celant: dum enim metuunt, ne eorum aliqvando rei agantur, ſuperſtitibus qvibus convinci poterant documentis, bonos autores & nihil meritos flammis in cineres redigunt, ne vel ex eorum oſſibus ultor aliqvando exſurgat, qvod veterum Philoſophorum multos feciſſe memoriæ proditum eſt: nunc enim Typographiæ beneficium eorum conatibus obſiſtit. Qvanqvam & illa nunc aliâ ex parte plurium furaces & intemperantes calamos provocet, ut Viri cujusdam doctiſſimi ſententiam non adeò improbem, fœcundiorem Atheorum poſt inventos typos natam ſegetem ſtatuentis, plusq; nunc cum minùs ſcribitur deſcribi, qvàm olim cum manu omnia ſcriberentur. Hæ fraudes plurimam partem ex illâ lectionis intemperie, velut à ſtirpe qvâdam excreſcunt, dum obvia qvæqve in ſcriptionis argumentum obtorto collo rapiuntur, plurima non intellecta pravâ qvadam imitatione deflectuntur ab iis, qvi dum Simii aliorum fieri volunt, fiunt Aſini, ſplendido tamen titulo, ceu pelle aliqvâ leoninâ involuti. Scilicet non inelegantèr literarum ſtudia bonosq; autores horto variis floribus conſito qvis comparet. Qvemadmodum enim

alii

alii ſolo eorum aſpectu; alii odore delectantur; alii eos depingunt; alii ſerta inde & corollas conficiunt; alii ſuccum exprimunt; alii aqvas eliciunt: ſolæ verò apes mella ex iis ſugunt: ita & vario ingenio diverſisq́ finibus vulgò in literis verſamur; pauciſſimi autem ſunt, qvi verè iis uti apum inſtar norunt, ut dulciſſimos earum fructus non ipſi ſolùm delibent, ſed alii qvoq; perſentiſcant.

Verum neſcio qvomodo fit, ut qvò in literariâ illâ intemperantiâ percenſendâ & examinandâ hæreo diutius, ipſa mea eodem intemperantiæ morbo laborare videatur Oratio: cujus vos exitum A. O. tacito abs me convitio, nî fallor, efflagitatis. Nec extricabo me temerè; adeò enim multa ſunt, qvæ dicentem penè obruunt: niſi vim lingvæ inferens omnem iſtum, qvi mihi nunc ſeritur, ſermonem è veſtigio abrumpam. Qvod faciam, ſi vos paucis hortatus fuero, Juvenes Optimi, ad qvos præcipuè omnia iſta pertinent, ut rem veſtram naviter agatis, & qvas habetis in manibus artes, eo ardore, qvi generoſa incendere pectora ſolet, perſeqvamini; eâqve temperantiâ, ut ſpretò rerum inutilium & frivolarum labore iis vos artibus mancipetis, qvas maximè vobis intelligitis accommodatas, qvarum ex amicâ in vobis conſpiratione magna in Rempublicam emolumenta dimanant, ipſiq; è lucubrationibus veſtris, è qvibus multi fuligines & fumos colligunt, vobis illuſtres gloriæ faces accendatis. Id tamen meminiſſe etiam vos oportet: illam in ſtudiis temperantiam ad vitam ipſam qvoq; transferendam, ut ad mores temperantiſſimos vitam componatis, ut tamen in conſpectu Dei & ſocietate honeſtorum hominum, non verò in Cyclopum Republicâ vos vivere intelligamus: & ut deniqve, qvæ optima eſſe poteſt veſtra temperantia, legibus qvas modò vobis in memoriam revocavimus, obtemperetis. Qvanqvam Vos ita animatos malimus, ut qvondam Ariſtoteles fuit, ex qvo cum qværeretur, qvid Philoſophiæ ſtudiis eſſet conſecutus? hoc, inqvit, ut qvæ alii legibus facere coguntur, ego ſponte meâ faciam. Agite ergo, ô mei, qvandoqvidem Viri Maximi veſtigia inſiſtere & vos oportet, ita vos gerite, ut leges iſtæ magis ſpirent in animis veſtris, qvàm in chartis legantur: ut ingenii qvadam ſublimitate & virtutis rectitudine, legibus iſtis majores innoxiè easglorioſeq́ contemnere qveatis. At enim video, Juvenes Optimi, nec ſine magno voluptatis ſenſu intelligo, altius dicta mea deſcendiſſe

in

in animos vestros, itaq; comprehendisse, ut gratuler jam nunc mihi istam bonæ mentis alacritatem, qvam in oculis florere vestris video, & cujus jam fructus animo mihi videor præcepisse. Nolite committere, ut per vos inqvietiores sint Musæ meæ, & studia mea turbentur, qvæ ab humanitate nomen invenerunt, humanoq; & comi vos continebunt imperio, humanissima etiam obseqvia vestra sibi pollicentur. Monstrate vos sub Philosophi sceptris Philosophos, i.e. homines, qvi vel sibi relicti & nullis legibus coërciti justa qvæq; & virtutis veritatem sectentur. Permittite Oratori, ut vobis persvadeat; Poëtæ, ut vinculis suis vos obstringat, non istis servivolibus, sed qvibus ne liberrimi qvidem homines obligari detrectent. Nolite deniq; facere, ut qvi apud se vestram agit causam Orator, per vestram culpam eâ excidat, spesqve, qvam ille de vobis concepit egregia, ipsis in incunabulis suffocetur. Qvod ergò superest, æternum Numen veneror, ut divini sui Spiritûs gratiâ clementissimè nos respicere, & augustum hoc sapientiæ sacrarium, Serenissimumq; ejus Autorem, incomparabilem Patronum, cæterosq; fautores omnes, tum & urbem hanc Musarum alumnam, utrumq; Senatum benignè tueri & conservare ne dedignetur. Idem deniq; meos, qvos affero fortè oneri huic impares lacertos, potentissima dextrâ suâ firmet: idem & labores vestros, Juvenes Optimi, in sui gloriam Reiq; publicæ emolumentum educet, & divinum pacis bonum, qvô duci pectora Deo mancipata amant, animis vestris largissimè infundat.

Fiat mi Deus! Fiat.

F I N I S.

